

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

ЛОГАЧОВОЇ Белли Вікторівни

**«Регіональні ідентичності українського відеоарту в сучасному мистецтві
(кін. ХХ – поч. ХХІ ст.)»»,**

представлену на здобуття доктора філософії

в галузі знань 02 «Культура і мистецтво»

за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація»

Актуальність теми дослідження та зв'язок з науковими програмами, темами. В процесі вироблення національної самоідентифікації, пошуків модерних стилістичних рішень на тлі становлення незалежної української державності, змін соціокультурних чинників й традиційної парадигми у мистецтві, українські художники звернулись до експериментального виразного засобу – відеозображення. Отже, виник феномен під назвою «український відеоарт», що сприяв знаходженню унікальних стилістичних рішень при відсутності в його генезі наслідування прийомів світових відеопрактик.

Актуальність теми даної дисертації не викликає сумнівів, оскільки сьогодні дослідження візуальних практик в Україні та розвиток медіамистецтва, зокрема відеоарту є важливою науковою проблемою. Швидке поширення відеоконтенту на освітні та виховні процеси при використанні медіаплатформ та віртуальних артпросторів комунікації, сприяють процесам конвергенції українського відеоарту в світові тренди. Крім того, відеоарт стає невід'ємною частиною експозиції в сучасному художньому середовищі на рівні традиційних видів мистецтва. Отже, слід відзначити гостру необхідність у визначенні основних чинників застосування українськими художниками відеопрактик, відео- й медіа технологій у формуванні особливостей художньої мови мистецьких регіональних шкіл та локальних осередків України. Особливо треба відзначити практичне значення одержаних результатів, яке полягає в можливості використання

матеріалів дослідження у освітньому процесі, під час підготовки лекційних курсів, підручників та навчальних посібників з відеоарту.

Метою дисертаційної роботи Б. В. Логачової є вивчення візуальної мови, типологічних й художньо-стильових особливостей українського відеоарту в регіональних рисах кінця ХХ – початку ХХІ ст., а також осмислення їхніх концептуальних візуалізаційних ідей та контекстуальних проявів.

Дослідження виконано відповідно до плану наукової роботи кафедри візуальних практик Харківської державної академії дизайну та мистецтв за темою «Регіональні ідентичності українського відеоарту: трансформація дійсності у візуальному просторі кінця ХХ – початку ХХІ ст.». Тема дисертації затверджена вченою радою ХДАДМ (протокол № 7 від 27 листопада 2020 року).

Оцінка змісту і структури дисертаційної роботи.

Структура дисертації та послідовність викладу матеріалу відповідають поставленим меті та завданням дослідження. Авторкою дослідження зібраний унікальний архівний матеріал (ілюстративний) до кожного підрозділу, який надає роботі високого ступеня інформативності та в повній мірі розкриває концепцію роботи. Основний текст дисертації становить 199 сторінок та складається зі вступу, трьох розділів та висновків (загальний обсяг 345 сторінок). Список використаних джерел містить 217 позицій, додатки складаються з альбому ілюстрацій (121 позицій) та розробки авторських схем (4 позиції), що свідчать про високий фаховий рівень дослідження.

Структура роботи логічна, результати дослідження чітко викладені за поставленими в дослідженні задачами. Для мистецтвознавчого аналізу відібрані, систематизовані та представлені в широкому діапазоні ключові та характерні відеотвори українських художників, які надають уявлення про відмінності візуальної мови регіональних осередків України.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, що викладені у роботі Б. Логачової, обґрунтовано аналізом і систематизацією значного теоретичного та візуального матеріалу.

Послідовність викладення матеріалу відповідає меті та завданню роботи, чітко визначено об'єкт і предмет аналізу, а також обґрунтовано новизну, теоретичне та практичне значення результатів наукової розвідки. Здобувачкою розроблено систематизацію технологічних чинників відеоарту, що дозволяють вирішувати питання в трансформуванні візуальної картини й експозиційного простору. Послідовність наданого аналітичного матеріалу підтверджується необхідною кількістю візуального матеріалу, ретельно опрацьованих авторських архівів, відкритих інтернет-ресурсів, приватних відеоколекцій.

Варто зазначити, що суттєвий інтерес викликають розроблені Б. Логачовою авторські схеми, що систематизують результати дослідження та підтверджують концепцію наукової роботи, розкриваючи її головні складові. Виявлені автором принципи візуальної трансформації, спричинені імерсивним характером відеозображення, свідчать о необхідності подальшого вивчення означеної теми та визначають її перспективність. У висновках авторкою узагальнюються особливості експонування відеоарту, що зумовлені змінам візуальності; визначаються особливості відеопрактик художників; визначається характер візуальних практик у сучасному українському мистецтві.

У вступі Б. Логачова розкриває загальну характеристику роботи, її актуальність, теоретико-методологічні засади та зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. На підставі аналізу та систематизації наукових праць за темою роботи авторка чітко визначає мету, завдання, об'єкт, предмет, хронологічні межі та методи дослідження; окреслює наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі здобувачем проаналізовано причини зародження світового відеоарту, визначено періодизацію цього мистецького явища та ключові технологічні зміни, що позначились на засобах художнього висловлювання митців. Розкрито концептуальні застави перших світових відеопрактик, висвітлено причини автономного й аматорського характеру розвитку українського відеоарту. Ґрунтовно досліджено джерельну базу, що є переважно англomовною, а також висвітлено роль українських дослідників медіамистецтва,

які сприяють теоретичному підґрунтю для вивчення зародження, розвитку й становлення відеоарту в Україні. В підрозділі 1.3 «Концепція і поняттєвий апарат» ґрунтовно розглянуті поняття «відеоарт», де автор додає в науковий обіг нові атрибуції, які чітко формулюють як технологічні характеристики, так і художні аспекти відео (с. 84). Доцільним також вважаємо визначення ролі рухомого зображення у сучасному відеомистецтві; а також тлумачення поняття «відеоарту» в мистецтвознавчому дискурсі внаслідок відсутності сталої термінологічної бази.

Методологічна основа дослідження (с. 66–74) досить обґрунтована, що дозволило в повній мірі розкрити тему дисертації та дати відповіді на поставлені завдання. Б. В. Логачова проявила добре знання методів наукового аналізу й вміння ними користуватися. Належна увага у розділі приділена інтеграції різних методів крос-культурного дослідженню з огляду на специфіку і синтетичного характеру мистецького явища «відеоарту». Для комплексного аналізу предмету ґрунтовно застосовані методи формально-стилістичного аналізу, системного й морфологічного аналізу, що допоміг визначити типологію українського відеоарту.

Ґрунтовний аналіз наукової літератури у **першому розділі** «Теоретико-методологічні засади відеоарту» допоміг авторці сформувати належну теоретичну базу для мистецтвознавчого дослідження відеоарту. На наш погляд, у назві підрозділу 1.3. «Концепція та поняттєвий апарат» інтенції щодо вживання словосполучення «напряму відеоарт» можливо було б замінити на «сукупність відеопрактик», які сприяють формуванню нових художніх форм відеоарту (с. 62).

Особливе місце в дослідженні посідає **другий розділ**, який присвячено дослідженню світових тенденцій відеоарту та його мистецької «місії». Важливим є дослідження генези українського відеоарту в розвідці його генетичних джерел, ґрунтовний аналіз українських відеопрактик, в яких митці застосували новітні види темпорального сучасного мистецтва в синтезі з відеотехнологіями. У розділі Б. Логачовою проведений аналіз експериментальних художніх практик різних мистецьких об'єднань локальних осередків, що визначили до появи регіональних

ідентичностей в українському відеоарті. Також, автором запропоновано концепцію інструментів щодо осмислення трансформації візуального простору (тріади у класифікації інструментарію відеоарту); розглянуто умови виникнення даного феномену й перспективи подальшого розвитку в контексті змін у сучасному медіасередовищі.

У третьому розділі визначені особливості розвитку регіональних шкіл та локальних мистецьких осередків України, що вплинули на візуальну мову відеоарту. Логачовою ґрунтовно досліджено відмінності застосування відеопрактик у різних регіонах України на основі розвитку харківської школи відеоарту. Визначено основні принципи, що вирізняють візуальну мову митців цієї мистецької галузі. Актуальним також є окреслення змін образотворчих засобів внаслідок особливостей експозиційних умов з огляду на концепцію різних мистецьких платформ та підходів у залученні артпростору, що визначає стан заглиблення не тільки у рухоме зображення, а й інтерактивну взаємодію з ним. **Загальні висновки по дисертації** є логічними, послідовними, відповідають поставленим в дисертації завданням.

Відповідність вимогам академічної доброчесності, що пред'являються при здобутті ступень доктора філософії.

Дисертація пройшла перевірку сертифікованою програмою StrikerPlagiarism. Порушень академічної доброчесності у результаті вивчення дисертаційної роботи не виявлено. В дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені в списку використаних джерел, визначено особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях.

Наукова новизна положень, висновків та результатів дисертаційної роботи.

Наукова новизна результатів полягає у визначенні особливостей розвитку відеоарту в Україні, а саме: автором наукової праці *вперше*: створено метод виокремлення «чистого відео» в сукупності мистецьких практик, що дозволило чіткіше розрізнити відео й художні практики та розглянути їх крізь призму морфологічної структури; визначено особливості застосування відеотехнологій

українськими художниками, що лежать в основі формотворення візуальних образів; простежено зміни експозиційного простору в Україні від початку 1990-х р., що вплинуло на появу художніх ідентичностей у відеоарті; введено в науковий обіг значний пласт доробку харківських відеохудожників від кінця 90-х до сьогодення; складено перелік чинників, що сприяли появі нових відеоформ в українському сучасному мистецтві;

дисертантом *удосконалено*: уявлення про регіональні відмінності й особливості розвитку українського відеоарту в різних мистецьких осередках;

окрім того, *набуло подальшого розвитку*: систематизація історіографії розвитку відеоарту; формування теоретичної бази та практичних рекомендацій щодо застосування відеотехнологій у сучасному мистецтві.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях.

Достовірність наукових положень підтверджується 9-ма науковими публікаціями, серед яких: 3 – у фахових виданнях України, 6 – у збірниках матеріалів міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів дослідження.

Положення, винесені на захист обґрунтовані результатами дослідження. Вони мають теоретичне значення та можуть бути використані у навчальному процесі, зокрема, під час підготовки лекційних курсів, підручників та навчальних посібників з візуальних практик, а також стати підґрунтям подальших наукових розвідок щодо особливостей розвитку відеоарту в Україні. Результати дисертації знайшли практичне застосування в освітньому процесі Харківської державної академії дизайну і мистецтв; вони були апробовані на лекційних заняттях з навчальної дисципліни «Відеоарт» для студентів 3 курсу (спеціалізація «Фотомистецтво та візуальні практики») та стали основою проєкту робочої програми з дисципліни «Відеоарт» для кафедри візуальні практики (ХДАДМ).

Дискусійні питання та зауваження щодо змісту дисертації.

Дисертаційна робота за повнотою зібраного і проаналізованого матеріалу, є визначною і вкрай актуальною. Втім, на наш погляд, автору можна було б

зупинитися на виявленні генези і розвитку харківської школи відеоарту (так, основні результати дослідження, опубліковані у виданнях, рекомендованих ВАК України, присвячені тільки «харківському відеоарту»), а вивчення доробку митців відеомистецтва окремих регіонів залишити на подальшу наукову роботу.

Як зауваження рекомендаційного характеру відзначаємо, що:

- 1) у розділі 2.1 не в повній мірі розкрито досить дискусійне питання в сучасному науковому дискурсі, а саме поняття «відеоарту», його визначальні та відмінні риси від інших видів мистецтва та відеопродукції, таких як кіномистецтво, відеоролики, документальні фільми тощо. Втім, про глибокі знання автора свідчить підрозділ 1.3. («Концепція і поняттєвий апарат»), в якому визначений термінологічний апарат дослідження;
- 2) у третьому розділі ретельно вивчається генеза і розвиток харківської школи відеоарту (с. 171–200), проте іншим осередкам розвитку відеомистецтва в Україні, таким як Київ, Львів, Одеса та ін. не приділено належної уваги (с. 201–203), що також простежується у висновках до розділу (с. 212). Однак, слід зауважити, що у загальних висновках регіональні ідентичності українського відеоарту в сучасному мистецтві визначені;
- 3) на нашу думку, також, зважаючи на сьогоднішню політичну і соціальну ситуацію в країні, доцільно було б у висновках до дисертаційної роботи окреслити проблеми розвитку сучасного українського відеоарту та шляхи їх подолання.

Наведені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку даної ґрунтовної дисертаційної роботи і носять лише характер рекомендацій авторові.

Загальна оцінка дисертаційної роботи.

У цілому дисертаційна робота Белли Логачової на тему «Регіональні ідентичності українського відеоарту в сучасному мистецтві (кін. ХХ – поч. ХХІ ст.)» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, що виконане на належному теоретичному рівні, структура та обсяг якого відповідають встановленим нормам. За актуальністю, ступенем новизни, науковим рівнем теоретичною та практичною значущістю, а також змістом та оформленням робота

повністю відповідає вимогам Наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022 р.), а її авторка, Белла Логачова, заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 023 – «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація».

Офіційний рецензент:

Кандидат мистецтвознавства, доцент,
член Спілки художників України,
завідувачка кафедри живопису Харківської

державної академії дизайну та мистецтв

/ М. М. Ковальова

М. П. « _____ » _____ 2024 року

